

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

Кваліфікаційна робота

з теми: **«ОСОБЛИВОСТІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ З
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ»**

Виконала: здобувач вищої освіти
2 курсу, групи SoO1-M23z
Спеціальності 016 Спеціальна освіта
Йосипенко Людмила Михайлівна

Керівник:
Докучина Т.О., кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти

Кам'янець-Подільський – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	6
1.1. Патріотичне виховання як складова виховного процесу в закладі загальної середньої освіти.....	6
1.2. Характеристика форм, методів та засобів патріотичного виховання в сучасній українській школі.....	13
1.3. Специфіка патріотичного виховання дітей з інтелектуальними порушеннями.....	20
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ.....	26
2.1. Методика констатувального експерименту	26
2.2. Результати констатувального експерименту	38
2.3. Організаційно-педагогічні умови патріотичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.....	56
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69

ВСТУП

Актуальність теми. Патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів виховної роботи, спрямоване на формування громадянської та національно-патріотичної свідомості. В умовах сьогодення патріотичне виховання набуває ще більшого значення, оскільки через війну в Україні, процеси глобалізації та інтернаціоналізації актуалізується необхідність виховання підростаючого покоління як громадян держави, захисників її суверенності та незалежності. Актуальним патріотичне виховання є й у спеціальній освіті, що водночас має певні особливості його здійснення.

У загальній педагогіці вченими вивчаються різні питання патріотичного виховання дітей та молоді (І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, О. Савченко, В. Киричок та ін.). Питання патріотичного виховання дітей з інтелектуальними порушеннями в спеціальній освіті розглядалися Н. Коваль, Т. Кузнецовою, М. Омельченко, С. Пасюк та ін. Попри наукові доробки вчених, проблема патріотичного виховання дітей з інтелектуальними порушеннями є актуальною, а в сучасних умовах потребує подальшого вивчення та удосконалення. Війна в Україні вносить ще більше актуальності у патріотичне виховання підростаючого покоління та відповідно пошуку ефективних форм, методів і засобів формування національно-патріотичної вихованості дітей для збереження національної ідентичності та патріотизму у їхньому дорослому житті. Це має бути системна та послідовна робота, яку доцільно починати з дошкільного віку, проте найбільше основа для національно-патріотичної вихованості закладатиметься у молодшому шкільному віці, зокрема й у дітей з інтелектуальними порушеннями.

Окреслена актуальність проблеми патріотичного виховання дітей та молоді у нашій країні обумовила вибір теми кваліфікаційної роботи: «Особливості патріотичного виховання учнів з інтелектуальними порушеннями».

Мета дослідження: розробити організаційно-педагогічні умови патріотичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

Об'єктом дослідження є патріотичне виховання як складова виховної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями.

Предметом дослідження є організаційно-педагогічні умови патріотичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз загальної психолого-педагогічної літератури, нормативних документів з проблеми патріотичного виховання та виділити основні теоретичні положення.

2. Визначити стан дослідження проблеми патріотичного виховання дітей з інтелектуальними порушеннями у спеціальній літературі.

3. Дослідити та визначити рівень ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

4. Розробити організаційно-педагогічні умови патріотичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

Методи дослідження: аналіз літератури, узагальнення наукових положень; бесіда; спостереження; діагностичний інструментарій, зокрема: дидактична гра «символи України», бесіда «Видатні люди країни», «Було/не було», завдання із ситуаціями з певним соціально-морально-правовим, бесіда «Моя сім'я», «Досягнення моєї країни», бесіда «Традиції України», проблемні ситуації; кількісна та якісна обробка результатів дослідження.

Теоретичне значення роботи. Результати дослідження з проблеми патріотичного виховання доповнюють вивчення організації виховного процесу у роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями. Обґрунтовані у дослідженні організаційно-педагогічні умови патріотичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями розширюють методiku формування

національно-патріотичної вихованості та ціннісного ставлення до Батьківщини в учнів з інтелектуальними порушеннями у процесі навчання та виховання.

Практичне значення роботи. Результати емпіричного дослідження ціннісного ставлення до Батьківщини учнів з інтелектуальними порушенням визначають актуальний стан його сформованості як складової громадянської компетентності, що в свою чергу окреслює напрями та завдання підвищення його рівня. Розроблені організаційно-педагогічні умови патріотичного виховання як практична складова дослідження можуть впроваджуватись фахівцями в освітній процес спеціальних та інклюзивних закладів освіти. Також результати дослідження можуть використовуватись здобувачами вищої освіти у процесі вивчення корекційної психопедагогіки, під час проходження навчальної психолого-педагогічної практики.

Базою проведення дослідження були Вінницький навчально-реабілітаційного центру «Гніздечко», Комунальний заклад «Вінницька спеціалізована школа» Вінницької обласної Ради та Комунальний заклад «Вінницький ліцей №35» Вінницької області. У констатувальному дослідженні взяли участь 24 учні 3-4 класів з легким ступенем інтелектуальних порушень та 23 учні 3-го класу з типовим розвитком.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження представлялись на науково-практичних конференціях, зокрема на звітній науковій конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка за підсумками НДР у 2023 р. та за її результатами опубліковані у збірнику студентських наукових праць.

Кваліфікаційна робота містить такі складові як: вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел (52 найменування). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 74 сторінки, з них – 68 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

В умовах сьогодення патріотичне виховання набуває ще більшого значення, оскільки через війну в Україні, процеси глобалізації та інтернаціоналізації актуалізують необхідність виховання підростаючого покоління як громадян держави, захисників її суверенності та незалежності. Актуальним патріотичне виховання є й у спеціальній освіті, що водночас має певні особливості його здійснення.

Патріотичне виховання має на меті сформувати громадянську позицію учнів, патріотизм та готовність захищати свободу і незалежність своєї батьківщини. У практиці роботи закладів освіти використовуються різні форми, методи та засоби патріотичного виховання, ефективність яких передбачає урахування вікових особливостей та чітке визначення цілей реалізації. Сучасними формами патріотичного виховання є проведення флешмобів, акцій на підтримку ЗСУ, патріотично спрямованих концертів, українських військово-патріотичних ігор та розваг, екскурсій по визначних історичних місцях, знайомство учнів з пам'ятками історії та культури. Для молодших школярів актуальним є перегляд патріотичних мультфільмів, в яких розповідається про Україну, її історію, про козаків, описується український фольклор тощо.

Реалізація завдань патріотичного виховання має здійснюватись з урахуванням особливостей психічного розвитку молодших школярів з інтелектуальними порушеннями, зокрема: специфіки розвитку мовлення та спілкування, особливостей взаємодії з соціальним оточенням. Патріотичне виховання є вагомим напрямом корекційно-виховної роботи з учнями з інтелектуальними порушеннями. Молодший шкільний вік визначається як одним із найбільш сприятливим для формування національної ідентичності та самосвідомості, громадянської відповідальності, патріотизму.

Метою констатувального експерименту було визначення рівня сформованості ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів. Ціннісне ставлення до Батьківщини як основа виховання патріотизму у нашому дослідженні розглядаємо як сукупність змістового, мотиваційно-ціннісного та

діяльнісно-результативного компонентів. Сукупність визначених компонентів ціннісного ставлення до Батьківщини та їх критеріїв характеризуються різними рівнями сформованості, зокрема: високий, середній та низький.

Методика констатувального експерименту містила різні методи для оцінки рівня ціннісного ставлення до Батьківщини, означених показників його сформованості. Основними методами дослідження були спостереження та бесіди. Водночас також використовувався різний діагностичний інструментарій, зокрема: дидактична гра «символи України», бесіда-гра «Видатні люди країни», «Було/не було», завдання із ситуаціями з певним соціально-моральним змістом, бесіда «Моя сім'я», «Досягнення моєї країни», бесіда «Традиції України», проблемні ситуації. Було визначено що кожен з критеріїв ціннісного ставлення до Батьківщини має певний набір показників, які враховувалися при виборі діагностичних методик.

У констатувальному дослідженні взяли участь 24 учні 3-4 класів з легким ступенем інтелектуальних порушень та 23 учні 3-го класу з типовим розвитком. За результатами проведеного дослідження високий рівень був визначений лише у групі досліджуваних молодших школярів з типовим розвитком (36,96%), в яких чіткі та точні уявлень про патріотизм та його прояви у поведінці і діяльності. Середній рівень було діагностовано у 37,26 % молодших школярів з інтелектуальними порушеннями та у 58,45% з типовим розвитком. Їхні знання про патріотизм та його прояви у поведінці характеризується недостатньою чіткістю, повнотою та точністю. Учні не завжди беруть участь у відзначенні державних свят, можуть проявляти не відповідальне ставлення до прояву патріотичних почуттів Суспільно корисних правил у поведінці дотримується не завжди. Низький рівень характерний для 62,73% учнів з інтелектуальними порушеннями, а також було визначено у 4,59% школярів з типовим розвитком. Їхні знання про патріотизм та його прояви у поведінці не точні, не повні. Участь у відзначенні державних свят в закладі освіти беруть лише за вимогою педагогів, не проявляють бажання виражати патріотичні почуття. Результати

дослідження свідчать про недостатню сформованість ціннісного ставлення до Батьківщини в учнів молодших класів з інтелектуальними порушеннями.

Метою формувального дослідження було визначено розробку організаційно-педагогічних умов патріотичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.

Основними напрямками роботи, спрямованих на формування ціннісного ставлення до Батьківщини було визначено наступні: формування основ громадянської свідомості; розвиток моральних цінностей; формування соціальної активності та відповідальності; запобігання негативним соціальним проявам у поведінці; формування інтересу до історії та сьогодення країни.

З метою формування ціннісного ставлення до Батьківщини визначено організаційно-педагогічні умови патріотичного виховання учнів з інтелектуальними порушеннями молодших класів: інтеграція патріотичного змісту в процес навчання; реалізація завдань патріотичного виховання у різних заходах позакласної роботи; використання сучасних інформаційних технологій; поетапне формування патріотичної вихованості учнів; співпраця закладу освіти та сім'ї у реалізації завдань патріотичного виховання.

Отже, систематичність, послідовність та спільні зусилля закладу освіти і сім'ї є запорукою успішності формування ціннісного ставлення до Батьківщини у молодших школярів. Розроблені організаційно-педагогічні умови спрямовані на підвищення ефективності патріотичного виховання молодших школярів з інтелектуальними порушеннями з метою формування у них патріотизму та національної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюшенко В.Л., Демченко П.Є., Осіпов І.В. Теорія та практика національно-патріотичного виховання в навчальних закладах. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки)*. 2015. № 7 (296). Ч. 1. С. 66 - 71.
2. Бардадим О.В. Сучасні форми і методи патріотичного виховання. *Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників : інтернет-семінари*. 2018. С. 1-7. <http://surl.li/ikakrj>.
3. Безлюдна Н. Особливості національно-патріотичного виховання молодших школярів в умовах воєнного стану. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. Вип. 2(8). С. 76-83.
4. Бех І.Д., Канішевська Л.В., Малиношевський Р.В. Військово-патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти України: реалії та орієнтовні позиції. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. 5(2). С. 1-7. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5202>
5. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.
6. Вержиховська О.М, Козак А.В. Спеціальна методика виховання дітей з особливостями інтелектуального розвитку: навч.-метод. посібник. Кам'янецьПодільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2013 - 372 с.
7. Висоцька А. Основні завдання, форми і методи громадянського виховання учнів спеціальних шкіл-інтернатів. *Дефектологія*. 2005. № 3. С. 29–34.
8. Виховання громадянина, патріота, гуманіста: навч.-метод. посібник / за ред. К.І.Чорна. К.: ТОВ «ХІК», 2004. 96 с.
9. Войтко В.В. Національно-патріотичне виховання учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії. <http://surl.li/ssuvj>.

10. Гавлітіна Т.М. Національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2007. 23 с.

11. Гарбузюк Т.В., Мурсамітова Т.В. Деякі аспекти основ сучасного національно-патріотичного виховання. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2015. № 7 (296). Ч. 1. С. 142-147.

12. Гнатюк В. Управління системою національного виховання учнів початкових класів. *Початкова школа*. 2000. №4. С.1-3.

13. Гонський В. Патріотизм як основа сучасного виховання та ідеології держави: студії виховання. *Рідна школа*. 2001. № 2. С. 9–14.

14. Горбатюк О.В., Поліщук С.В. Національно-патріотичне виховання учнів у контексті російсько-української війни. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. Вип. 34. С. 34-45.

15. Даниляк Р., Муляр Н. Психолого-педагогічні аспекти патріотичного виховання молодших школярів в умовах російсько-української війни (2014-2022 рр.). *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2022. № 2(17). 75–87.

16. Денисенко А.А. Патріотизм та патріотичне виховання особистості: історичний аспект. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки)*. 2015. № 7 (296). Ч. 1. С. 113-119.

17. Державний стандарт початкової освіти (Затверджено у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688. <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-derzhavnog-688>.

18. Джус О.В. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в українській діаспорі: досвід, спроби переосмислення. *Наука і освіта*. 2016. №10. 76-81.

19. Зубалій М.Д., Сіркізюк В.В., Сливка П.Г., Вонсович Г.Б. Ефективність військово-патріотичного виховання допризовної молоді Кам'янець-Подільський, 1994. 25 с.

20. Зубцова Ю.Є. Формування патріотичних якостей молодших школярів у взаємодії школи та сім'ї : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2012. 21 с.

21. Кіян О.І. Національно-патріотичне виховання засобами художньо-мистецької освіти в умовах воєнного стану: сучасний аспект. *Молодий вчений*. 2023. № 8 (120). С. 43-48.
<https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5916/5787>

22. Климчук Т.М. Формування духовних цінностей українського патріота в учнів з інтелектуальними порушеннями в позаурочний час. *Житомирщина педагогічна : електронний науково-методичний журнал*. 2020. № 1 (17).
<http://surl.li/ghvzgt>.

23. Кловак Г., Ткаченко В. Формування етнічної самосвідомості школярів - важлива проблема сучасної національної школи України. *Учитель*. 2000. №1-3. С.38-40.

24. Кравчук Л.В. Шляхи реалізації національно-патріотичного виховання на уроках у початковій школі. *Виховання громадянина-патріота в умовах реалізації завдань концепції «Нова українська школа»* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 145-й річниці від дня народження Г. Ващенка, 15 березня 2023, м. Кропивницький. 2023. с. 112-118.

25. Кур'янінова Д.С. Проблема національно-патріотичного виховання учнів спеціальної школи. <http://surl.li/ddkevd>.

26. Лушпай Т.І. Організаційно-педагогічні умови виховання основ патріотизму старших дошкільників у закладах дошкільної освіти України (кінець XX – початок XXI століття). *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2023. № (4). 178-182. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.4.26>

27. Любченко К.О. Організація патріотичного виховання підлітків з особливими освітніми потребами у позакласний час. *Теоретичне та методичне забезпечення навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами* : зб. наук. праць. 2018. Вип. 8. С. 144-149.

28. Малик І.Р. Актуалізація проблеми національно-патріотичного виховання української молоді: теоретичні аспекти проблеми. *Регіональні студії*. 2020. № 23. С. 38-43.

29. Машовець М.А. *Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку в сучасних умовах розвитку суспільства. Вісник Інституту розвитку дитини: Збірник наукових праць. Серія: Філософія, Педагогіка, Психологія*. 2009. № 5. С. 125-129. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2803/>

30. Микитчик В. Досвід патріотичного виховання в сучасній системі освіти України. *Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення*. 2023. № 53–61. <https://journals.urau.ua/hdafk-tmfv/article/view/297202>.

31. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2015. 311 с.

32. Миронова С.П. Особливості виховання учнів з вадами інтелекту. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна*. 2011. Вип. 17(2). С. 152-159.

33. Наказ Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527 «Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України» <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n7>

34. Наказ Міністерства освіти і науки України № 141 від 07.02.2024 р. «Про затвердження методичних рекомендацій щодо організації діяльності центрів національно-патріотичного виховання». <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-organizaciyi-diyalnosti-centriv-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya>.

35. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 №527 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641».

36. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України: стратегії і завдання. *Збірник*

тез методологічного семінару (м. Київ, 6 квітня 2023 р.). Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 548 с.

37. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. Міністерство освіти і науки України. 2016. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

38. Одинченко Л.К., Колот Л.М. Національно-патріотичне виховання в структурі позакласної виховної роботи спеціальної школи. *SWorldJournal*. 2022. № 16. Part 2. С. 67-71. <http://surl.li/xrmydf>.

39. Омельченко Д. Роль краєзнавчих студій у процесах національно-патріотичного виховання молоді на сучасному етапі. *Краєзнавство*. 2022. №01-02. <https://h.twirpx.link/file/3919422/>.

40. Омельченко М.С., Кузнецова Т.Г., Пасюк С.П. Психологічні аспекти національно-патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку із порушеннями інтелекту. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 84. Т. 2. С. 36-39.

41. Патріотичне виховання у шкільних бібліотеках: методи та підходи : метод. рек. / авт.: І. І. Хемчян, Л. М. Бондар, Т. В. Добко, А. І. Рубан ; наук. ред.: Л. Д. Березівська, Т. В. Добко; НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2017. 103 с.

42. Пахотіна Т. Патріотичне виховання як предмет порівняльно-педагогічних досліджень. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 2 (96). С. 285-292.

43. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. №1322 «Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>

44. Пустовіт Г. Позашкільна освіта і виховання : підручник. Київ: Педагогічна думка, 2013. 272 с.

45. Романюк С., Мафтин Л. Національно-патріотичне виховання в умовах викликів сучасності. *Інноватика у вихованні*. 2023. Вип. 17. С. 112-121.

46. Сайт Міністерства освіти та науки України <https://mon.gov.ua/osvita-2/pozashkilna-osvita/vikhovna-robota-ta-zakhist-prav-ditini/natsionalno-patriotichne-vikhovannya>

47. Сукачова Н. Національно-патріотичне виховання учнів закладів загальної середньої освіти. *Інформаційний, науково-методичний журнал «Освіта Сумщини»*. 2019. №2 (42). С. 21-24.

48. Філіпчук Г. Громадянське суспільство: освіта, етнокультура, етнополітика: монографія. Чернівці: Зелена Буковина, 2002. 488 с.

49. Формування патріотичної та громадянської свідомості учнів: теорія і практика : монографія / за заг. ред. проф. Левітаса Ф.Л. ; наук. ред. Александрової О.С., Салати О.О. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. 172 с.

50. Чопік О. Роль педагогів у національно-патріотичному вихованні молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. *Inclusion and Diversity: науковий журнал* / гол. ред. О.В. Боряк, редкол.: М.А. Бойченко, Ю.А. Бондаренко, Т.М. Дегтяренко та ін. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 3. С. 87–91.

51. Шеремет А.М., Досяк Н.В. Патріотичне виховання сучасної молоді як цілісний, цілеспрямований, свідомоорганізований процес становлення та розвитку особистості. *Наукове мислення*. <http://surl.li/wozfrm>.

52. Kulchytskyi V., Petryshyn I. Патріотичне виховання молоді як соціально-педагогічний процес. *Social work and education*, 2019. Vol. 6. № 1. Р. 80–85.